

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 2003

9 JUILLET 2003

Proposition de loi modifiant le Code civil et le Code judiciaire en vue d'une humanisation des procédures en matière familiale

(Déposée par Mme Clotilde Nyssens)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 27 février 2003 (doc. Sénat, n° 2-1506/1 — 2002/2003).

Sans prétendre vouloir bouleverser toute l'économie de notre législation en matière de droit familial et de divorce, la présente proposition envisage d'apporter des améliorations techniques aux dispositions du Code civil et du Code judiciaire régissant la matière, afin soit d'accélérer et de simplifier les procédures, soit d'en diminuer le coût, pour en améliorer l'accessibilité aux familles concernées.

Par ailleurs, plusieurs dispositions sont revues afin d'instaurer le huis clos dans ces matières, où la publicité des débats est souvent ressentie par les familles comme une atteinte à leur dignité et à leur vie privée.

L'article 1253^{quater} du Code judiciaire prévoit une procédure simple, rapide, peu coûteuse, et respectueuse de la vie privée, de règlement des conflits conjugaux en cas de demandes des époux relatives à leurs droits et devoirs respectifs et à leur régime matrimonial, en particulier celles fondées sur les articles 214, 215, 216, 221, 223, 1420, 1421, 1426, 1442, 1463 et 1469 du Code civil: saisine par voie de requête, comparution personnelle des époux en chambre du

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 2003

9 JULI 2003

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek teneinde de procedures in familiezaken menselijker te doen verlopen

(Ingediend door mevrouw Clotilde Nyssens)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 27 februari 2003 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 2-1506/1 — 2002/2003).

Zonder de hele opzet van onze wetgeving inzake familie- en echtscheidingsrecht overhoop te willen halen, strekt dit voorstel ertoe technische verbeteringen aan te brengen in de bepalingen van het Burgerlijk en van het Gerechtelijk Wetboek over deze materie, teneinde de procedures te versnellen en te vereenvoudigen, de kostprijs ervan te verlagen en de toegankelijkheid voor de betrokken families te verhogen.

Bovendien worden een aantal bepalingen gewijzigd teneinde deze materies, waar de openbaarheid van de debatten door de families vaak wordt aangevoeld als een schending van hun waardigheid en hun privé-leven, met gesloten deuren te laten behandelen.

Artikel 1253^{quater} van het Gerechtelijk Wetboek voorziet in een eenvoudige, snelle en goedkope procedure om, met eerbiediging van het privé-leven, echte conflicten te regelen wanneer de echtgenoten een vordering instellen met betrekking tot hun wederzijdse rechten en verplichtingen en tot hun huwelijksvermogenstelsel. Het gaat dan met name om vorderingen gegrond op de artikelen 214, 215, 216, 221, 223, 1420, 1421, 1426, 1442, 1463 en 1469 van het Burger-

conseil, recours en modification par simple requête en cas de changement de circonstances ...

Cette procédure devrait inspirer toutes les procédures en matière familiale sur deux points :

— l'introduction par voie de requête: ce mode d'introduction de la demande permet de faire l'économie des frais d'huissier liés à une citation en justice;

— la confidentialité des débats: l'instruction de la cause en chambre du conseil permet de mieux respecter la vie privée des individus, particulièrement mise en cause dans les litiges en matière familiale.

La présente proposition envisage dès lors de s'inspirer de cette procédure pour :

1° Réduire le coût de la procédure et simplifier la procédure en remplaçant dans certaines hypothèses la citation par exploit d'huissier par une requête et la signification par exploit d'huissier par la notification par le greffe.

Améliorer l'accès à la justice pour les familles signifie, en effet, réduire les frais de justice inhérents notamment aux procédures impliquant le recours obligatoire à l'huissier de justice. C'est pour cette raison que la proposition vise à :

— revoir le mode d'introduction de la procédure en divorce pour cause déterminée en remplaçant la citation par exploit d'huissier par une requête;

— permettre que les référés en matière familiale puissent être introduits par voie de requête: ce qui permet aux familles de faire l'économie des frais d'huissier (citation) et de bénéficier de frais de mise au rôle réduits;

— remplacer la signification de l'ordonnance par huissier par la notification par le greffe, dans le cadre de l'article 1280 du Code judiciaire: cet article prévoit que le président du tribunal exerce les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 221 du Code civil.

Toutefois, lorsque le juge de paix autorise la délégation de sommes ou de salaires, son jugement est opposable à tous tiers débiteurs sur la notification qui leur est faite par le greffe à la requête du demandeur. Par contre, l'ordonnance du Président du tribunal de première instance est opposable à tout tiers débiteur sur la signification qui leur en est faite par l'huissier de justice à la requête d'une des parties.

lijk Wetboek. De rechter wordt geadieerd bij verzoekschrift, de echtgenoten verschijnen persoonlijk in raadkamer, een vordering tot wijziging bij eenvoudig verzoekschrift is mogelijk in geval van wijziging van de omstandigheden ...

Twee elementen uit die procedure zouden moeten gelden voor alle procedures in familiezaken :

— inleiding van de vordering bij verzoekschrift: zo spaart men de kosten van de gerechtsdeurwaarder uit die verbonden zijn aan een dagvaarding;

— de vertrouwelijkheid van de debatten: het onderzoek van de zaak in raadkamer biedt een betere bescherming voor het privé-leven van individuen, dat in het gedrang kan komen bij betwistingen in familiezaken.

Dit wetsvoorstel laat zich dan ook inspireren door deze procedure om :

1° de kostprijs van de procedure te beperken en de procedure te vereenvoudigen door in bepaalde gevallen de dagvaarding bij deurwaardersexploot te vervangen door een verzoekschrift en de betekening van het exploit door de deurwaarder te vervangen door de kennisgeving door de griffier.

Om het gerecht toegankelijker te maken voor de families moeten de gerechtskosten die met name verbonden zijn aan procedures die een optreden van de gerechtsdeurwaarder veronderstellen, immers worden gedrukt. Daarom strekt dit voorstel ertoe :

— de vordering tot echtscheiding wegens bepaalde feiten niet langer door dagvaarding bij deurwaardersexploot te laten inleiden, maar bij verzoekschrift;

— toe te staan dat vorderingen in kort geding in familiezaken bij verzoekschrift worden ingeleid: zo sparen de families de kosten van een deurwaarder uit (dagvaarding) en gelden voor hen beperkte rolrechten;

— de betekening van de beschikking door de gerechtsdeurwaarder te vervangen door de kennisgeving door de griffier, in het kader van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek: dit artikel verleent de voorzitter van de rechtbank dezelfde bevoegdheden als die welke de vrederechter uitoefent krachtens artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek.

Echter, wanneer de vrederechter de sommen- of loondelegatie toestaat, kan zijn vonnis worden tegen- geworpen aan alle derden-schuldeisers na kennisgeving door de griffie op verzoek van de eiser. De beschikking van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg daarentegen kan worden ingeroepen tegen alle derden-schuldeisers nadat zij hun door de gerechtsdeurwaarder is betekend op verzoek van een van de partijen.

2° permettre le plus possible que les débats en matière familiale aient lieu à huis clos.

À cette fin, la proposition vise à :

— revoir l'article 1280 du Code judiciaire pour que les référés en matière familiale se traitent désormais en chambre du conseil et éviter ainsi la publicité des débats dans des matières aussi sensibles;

— modifier l'article 1253*quater* pour prévoir que lorsque l'ordonnance rendue sur base de cet article a fait l'objet d'un appel, cet appel soit également instruit en chambre du conseil;

— beaucoup de dispositions du Code civil en matière familiale envisagent l'instruction de la cause par le tribunal de la jeunesse en chambre du conseil. Ainsi en est-il en matière d'adoption (article 350, § 3 : homologation de l'adoption; article 353, § 3 : refus d'un consentement à l'adoption; article 367, § 3 et § 6 : révocation de l'adoption;). Dans d'autres cas, rien n'est prévu. L'article 387*bis* du Code civil en particulier rend le tribunal de la jeunesse compétent pour ordonner ou modifier, dans l'intérêt de l'enfant, toute disposition relative à l'autorité parentale. Les causes sont instruites en audience publique. Il nous paraît important en cette matière de poser le principe du huis clos, afin de préserver la vie privée des familles.

Enfin, la procédure de divorce par consentement mutuel est simplifiée, en rendant facultative la seconde comparution des parties devant le juge : on constate, en effet, que dans bien des cas, la deuxième comparution personnelle des époux est tout à fait inutile.

La présente proposition envisage de conserver le principe de la double comparution mais l'assortit d'une possibilité pour le juge d'en dispenser les époux, le juge appréciant l'opportunité d'une seconde comparution selon la complexité de la situation ou la qualité de l'accord des époux.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

L'article 387*bis* du Code civil rend le tribunal de la jeunesse compétent pour ordonner ou modifier, dans l'intérêt de l'enfant, toute disposition relative à l'autorité parentale. Les causes sont instruites en audience publique. Il nous paraît important en cette matière de poser le principe du huis clos, afin de préserver la vie privée des familles.

2° de debatten in familiezaken zoveel mogelijk met gesloten deuren te laten plaatsvinden.

Daarom strekt dit voorstel ertoe :

— artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek te herzien zodat vorderingen in kort geding in familiezaken voortaan in raadkamer worden behandeld en de debatten over zo'n delicate materies niet meer openbaar moeten gebeuren;

— artikel 1253*quater* te wijzigen opdat een eventueel beroep tegen een beschikking gewezen op basis van dit artikel ook in raadkamer wordt behandeld;

— vele bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek over familiezaken voorzien in de behandeling van de zaak door de jeugdrechtbank in raadkamer. Dat geldt bv. voor adoptie (artikel 350, § 3 : homologatie van adoptie; artikel 353, § 3 : weigering van de toestemming voor adoptie; artikel 367, § 3 en § 6 : herroeping van adoptie). In andere gevallen wordt hierin niet voorzien. Artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek met name bepaalt dat de jeugdrechtbank in het belang van het kind alle beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag kan opleggen of wijzigen. Deze zaken worden in openbare terechtzitting behandeld. Wij menen dat ook hier de behandeling met gesloten deuren moet worden opgelegd, teneinde het privéleven van de families te vrijwaren.

Ten slotte wordt de procedure van echtscheiding met onderlinge toestemming vereenvoudigd doordat de tweede verschijning van de partijen voor de rechter facultatief wordt. Uit de praktijk blijkt immers dat in vele gevallen die tweede persoonlijke verschijning van de echtgenoten volstrekt nutteloos is.

Het voorstel behoudt het principe van de dubbele verschijning maar geeft de rechter de mogelijkheid om de echtgenoten daarvan vrij te stellen. Hij beoordeelt de wenselijkheid van een tweede verschijning op basis van de complexiteit van de situatie en van de kwaliteit van de overeenkomst tussen de echtgenoten.

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 2

Artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek verleent de jeugdrechtbank de bevoegdheid om in het belang van het kind alle beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag op te leggen of te wijzigen. Deze zaken worden in openbare terechtzitting behandeld. Wij willen hier de behandeling met gesloten deuren invoeren om het privéleven van de families te vrijwaren.

Article 3

Cet article prévoit que les demandes en référé en matière familiale peuvent être introduits par voie de requête contradictoire.

Article 4

Cet article modifie l'article 1253^{quater} en prévoyant que lorsque l'ordonnance rendue sur base de cet article a fait l'objet d'un appel, cet appel soit également instruit en chambre du conseil.

Article 5

Le mode d'introduction de la procédure en divorce pour cause déterminée est revu en remplaçant la citation par exploit d'huissier par une requête.

Article 6

Cet article vise à remplacer la signification de l'ordonnance par huissier par la notification par le greffe, dans le cadre de l'article 1280 du Code judiciaire: cet article prévoit que le président du tribunal exerce les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 221 du Code civil. Toutefois, lorsque le juge de paix autorise la délégation de sommes ou de salaires, son jugement est opposable à tous tiers débiteurs sur la notification qui leur est faite par le greffe à la requête du demandeur. Par contre, l'ordonnance du président du tribunal de première instance est opposable à tout tiers débiteur sur la signification qui leur en faite par l'huissier de justice à la requête d'une des parties.

En outre, l'article 1280 du Code judiciaire est revu pour que les référés en matière familiale se traitent désormais en chambre du conseil et éviter ainsi la publicité des débats dans des matières aussi sensibles.

Articles 7 et 8

La procédure de divorce par consentement mutuel est simplifiée, en rendant facultative la seconde comparution des parties devant le juge: on constate, en effet, que dans bien des cas, la deuxième comparution personnelle des époux est tout à fait inutile. La présente proposition envisage de conserver le principe de la double comparution mais l'assortit d'une possibilité pour le juge d'en dispenser les époux, le juge appréciant l'opportunité d'une seconde comparution selon la complexité de la situation ou la qualité de l'accord des époux.

Clotilde NYSENS.

*
* *

Artikel 3

Dit artikel maakt het mogelijk om vorderingen in kort geding in familiezaken in te leiden bij verzoekschrift op tegenspraak.

Artikel 4

Dit artikel wijzigt artikel 1253^{quater} en bepaalt dat een beroep tegen een beschikking gewezen op basis van dit artikel ook in de raadkamer moet worden behandeld.

Artikel 5

De vordering tot echtscheiding wegens bepaalde feiten wordt niet meer ingeleid bij dagvaarding met deurwaardersexploot maar bij verzoekschrift.

Artikel 6

Dit artikel strekt ertoe de betekening van de beschikking door de gerechtsdeurwaarder te vervangen door een kennisgeving door de griffier in het kader van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek: dit artikel verleent de voorzitter van de rechtbank dezelfde bevoegdheden als die welke de vrederechter uitoefent krachtens artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek. Wanneer de vrederechter echter de sommen- of loondelegatie toestaat, is zijn vonnis tegenwerpbaar aan alle derden-schuldeisers na kennisgeving door de griffier op verzoek van de eiser. De beschikking van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg daarentegen is tegenwerpbaar aan derden-schuldeisers nadat zij hun, op verzoek van een van de partijen, door de gerechtsdeurwaarder is betekend.

Bovendien wordt artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek herzien zodat vorderingen in kort geding in familiezaken voortaan in de raadkamer worden behandeld en de debatten over zo'n delicate materies niet meer openbaar moeten gebeuren.

Artikelen 7 en 8

De procedure voor echtscheiding met onderlinge toestemming wordt vereenvoudigd doordat de tweede verschijning van de partijen voor de rechter facultatief wordt. Uit de praktijk blijkt immers dat in vele gevallen die tweede persoonlijke verschijning van de echtgenoten volstrekt nutteloos is. Het voorstel behoudt het principe van de dubbele verschijning maar geeft de rechter de mogelijkheid om de echtgenoten daarvan vrij te stellen. Hij beoordeelt de wenselijkheid van een tweede verschijning op basis van de complexiteit van de situatie en van de kwaliteit van de overeenkomst tussen de echtgenoten.

*
* *

PROPOSITION DE LOIArticle 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 387*bis* du Code civil, inséré par la loi du 13 avril 1995, est complété comme suit:

«L'audience a lieu en chambre du conseil.»

Art. 3

Un article 1037*bis*, rédigé comme suit, est inséré dans le Code judiciaire:

«Art. 1037*bis*. — En matière alimentaire, les demandes en référé peuvent être introduites par voie de requête. Les articles 1034*bis* à 1034*sexies* sont d'application.»

Art. 4

L'article 1253*quater, d)*, du même Code, inséré par la loi du 14 juillet 1976, est complété comme suit:

«Cet appel est instruit en chambre du conseil.»

Art. 5

L'article 1254 du même Code, modifié par la loi du 3 mars 1992, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 1254. — § 1er. Sauf les dérogations prévues dans la présente section, la cause est introduite par voie de requête, conformément aux articles 1034*bis* à 1034*sexies*. Elle est instruite et jugée dans la forme ordinaire.

§ 2. Outre les mentions prévues à l'article 1034*ter*, la requête contient, à peine de nullité, une description détaillée des faits, et, le cas échéant, la mention de l'identité des enfants mineurs, non mariés, ni émancipés, communs aux époux, des enfants adoptés par eux ainsi que des enfants de l'un d'eux et adoptés par l'autre.

La requête peut contenir également les demandes relatives aux mesures provisoires concernant la personne, les aliments et les biens tant des parties que de leurs enfants.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 13 april 1995, wordt aangevuld als volgt:

«De terechtzitting heeft plaats in raadkamer.»

Art. 3

In het Gerechtelijk Wetboek wordt een artikel 1037*bis* ingevoegd, luidende:

«Art. 1037*bis*. — Vorderingen in kort geding met betrekking tot een uitkering tot levensonderhoud kunnen worden ingesteld bij verzoekschrift. De artikelen 1034*bis* tot 1034*sexies* zijn van toepassing.»

Art. 4

Artikel 1253*quater, d)*, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 14 juli 1976, wordt aangevuld als volgt:

«Het hoger beroep wordt behandeld in raadkamer.»

Art. 5

Artikel 1254 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 3 maart 1992, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1254. — § 1. Behoudens de in deze afdeling gestelde uitzonderingen, wordt de zaak ingeleid bij verzoekschrift, overeenkomstig de artikelen 1034*bis* tot 1034*sexies*. Zij wordt in de gewone vorm behandeld en beslecht.

§ 2. Het verzoekschrift bevat naast de vermeldingen bepaald in artikel 1034*ter*, op straffe van nietigheid, een omstandige opgave van de feiten en, in voorkomend geval, de opgave van de identiteit van de minderjarige ongetrouwde en niet-ontvoogde kinderen waarvan beide echtgenoten de ouders zijn, van de kinderen die zij hebben geadopteerd alsmede van de kinderen van een hunner die de ander heeft geadopteerd.

Het verzoekschrift kan ook eisen bevatten betreffende de voorlopige maatregelen met betrekking tot de persoon, het levensonderhoud en de goederen van zowel de partijen als hun kinderen.

Dans ce cas, la convocation visée à l'article 1034*sexies* peut contenir l'indication des lieu, jour et heure de l'audience des référés.

Il est joint à la requête, à peine de nullité, un certificat de domicile conformément à l'article 1034*quater*.

§ 3. Le requérant dépose, au plus tard lors de l'audience d'introduction, les pièces suivantes :

- 1° un extrait de l'acte de mariage;
- 2° un extrait des actes de naissance des enfants visés au § 2;
- 3° une preuve de nationalité de chacun des époux.

Lorsque les pièces font défaut ou sont incomplètes, la cause est renvoyée au rôle.»

Art. 6

À l'article 1280 du même Code, modifié en dernier lieu par la loi du 20 mai 1997, sont apportées les modifications suivantes :

A. à l'alinéa 1er, les mots «en chambre du conseil» sont insérés entre le mot «connaît» et les mots «jusqu'à la dissolution»;

B. à l'alinéa 6, les mots «sur la signification qui leur en est faite par ministère d'huissier de justice» sont remplacés par les mots «sur la notification que leur a faite le greffe».

Art. 7

À l'article 1294, alinéa 1er, du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994 et modifié par la loi du 20 mai 1997, les mots «ou lorsqu'il est fait application de l'article 1296*bis*» sont insérés entre les mots «article 1293» et les mots «les époux».

Art. 8

Un article 1296*bis*, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code :

«Art. 1296*bis*. — Le juge peut dispenser les parties de la comparution prévue à l'article 1294.

Dans ce cas, il rend une ordonnance dans le mois du jour où sont révolus les trois mois à compter du procès-verbal prévu par l'article 1292. Le délai de trois mois est suspendu tant que, le cas échéant, la procédure prévue à l'article 931, alinéas 3 à 7, ou à l'article 1290, alinéa 4, n'a pas pris fin.

In dat geval kan de in artikel 1034*sexies* bedoelde oproeping de vermelding bevatten van de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting in kort geding.

Op straffe van nietigheid wordt overeenkomstig artikel 1034*quater* bij het verzoekschrift een getuigschrift van woonplaats gevoegd.

§ 3. De eiser legt uiterlijk op de inleidingszitting de volgende stukken neer :

- 1° een uittreksel uit de akte van het huwelijk;
- 2° een uittreksel uit de akten van de geboorte van de kinderen bedoeld in § 2;
- 3° een bewijs van nationaliteit van elk van de echtgenoten.

Wanneer de stukken ontbreken of onvolledig zijn, wordt de zaak naar de rol verzonden.»

Art. 6

Artikel 1280 van hetzelfde Wetboek, laatst gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997, wordt gewijzigd als volgt :

A. in het eerste lid worden de woorden «in raadkamer» ingevoegd tussen de woorden «van de procureur des Konings», en het woord «kennis»;

B. in het zesde lid de woorden «nadat zij hun, op verzoek van een van de partijen, door een gerechtsdeurwaarder zal zijn betekend» vervangen door de woorden «nadat de griffier hen er kennis van heeft gegeven».

Art. 7

In artikel 1294, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994 en gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997, worden de woorden «of ingeval van toepassing van artikel 1296*bis*» ingevoegd tussen de woorden «artikel 1293», en de woorden «verschijnen de echtgenoten».

Art. 8

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 1296*bis* ingevoegd, luidende :

«Art. 1296*bis*. — De rechter kan de partijen vrijstellen van de in artikel 1294 bedoelde verschijning.

In dat geval wijst hij een beschikking binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn te rekenen van het proces-verbaal bedoeld in artikel 1292. De termijn van drie maanden wordt geschorst zolang, in voorkomend geval, de rechtspleging bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid, of in artikel 1290, vierde lid, niet tot een einde is gebracht.

L'ordonnance du juge porte que, dans les trois jours, il sera par lui référé du tout au tribunal en la chambre du conseil, sur les conclusions par écrit du procureur du Roi auquel les pièces sont, à cet effet, communiquées par le greffier.»

23 juin 2003.

Clotilde NYSSENS.

Zijn beschikking houdt in dat over een en ander door hem binnen drie dagen aan de rechtbank in raadkamer verslag zal worden uitgebracht, op de schriftelijke conclusie van de procureur des Konings, aan wie de griffier de stukken te dien einde meedeelt.»

23 juni 2003.